
Bog i igra

Godina 2016. bit će zabilježena kao godina velikih športskih događaja. U Francuskoj će se od 10. lipnja do 10. srpnja održati Europsko nogometno prvenstvo, a u Brazilu, u Rio de Janeiru, od 5. do 21. kolovoza održat će se XXXI. ljetne olimpijske igre. Ako je prvu utakmicu Svjetskoga nogometnog prvenstva održanog u Brazilu 2014. prema procjenama pratilo oko dvije milijarde ljudi, nema sumnje kako će i ovoljetni športski događaji privući veliku pozornost diljem svijeta. Športski su događaji odavno prestali biti samo športski; oni su odavno postali i gospodarski događaji prvog reda, a očito kako ni politika nije niti može biti imuna na ono što se događa na športskim borilištima. Rijetko koji društveni događaj izvan športa može ujediniti toliko osoba te probuditi emocije kod toliko osoba kao šport. Fenomen športa, koji može toliko osvojiti čovjeka da mu postane svojevrsnom religijom, kao takav postaje izazov za sve koji se bave istraživanjem društva i društvenih pojava, osobito za sociologe i psihologe. Tako, primjerice, pojedini sociolozi u športu prepoznaju nastavak vježbanja ratničkih vještina muškaraca u mirnodopsko vrijeme, a navijačku strast tumače procesom poistovjećenja s igračem ili ekipom za koju se navija. Uspjesi i porazi se stoga doživljavati i na osobnoj razini. Drugi će u športu prepoznati religiju suvremenog sekulariziranog društva; religiju koja ima vlastite ritmove, svečanosti i obrede. Psiholozi u športu, osobito kod navijača, prepoznaju odgovor na duboku ljudsku želju za pripadnošću, koja je to jača što su osobe otuđenije i osamljenije, kako je to upravo u današnjem društvu. To vjerojatno nije ni daleko od istine. No, koliko god sociološka i psihološka tumačenja športa zvučala uvjerljivo, čini mi se da ne odgovaraju do kraja na pitanje o fenomenu športa. Kad bi šport bio samo vježbanje ratničkih vještina u mirnodopsko vrijeme, teško da bi se razvili brojni športovi koji nemaju nikakve veza s ratovanjem, tj. s nasiljem. Potom, teško bi se tim pristupom moglo objasniti sudjelovanje žena u športu. Potom, nije moguće ni navijačku strast i ljubav pojasniti samo procesom poistovjećenja, željom za pripadnošću određenoj skupini i sl.

Nije tajna kako je službeni stav Crkve prema športu blago rečeno suzdržan. Razlog tome nije samo prividna i privremena prevlast tjelesnog nad duhovnim u vrijeme športskih natjecanja, što uključuje i izlivanje često negativnih emocija koje bi inače ostale skrivene ili potisnute, nego je riječ uglavnom o povijesnim razlozima. Naime,

Crkva je određenu odbojnost prema športskim igrama razvila kroz prva stoljeća kršćanstva, kada su te igre bile ne samo društveni i kulturni događaji, nego su u sebi uvijek nosile i određenu ritualnu, kultnu dimenziju. Stoga su kršćani zazirali od takvih događaja, jer su smatrali kako se prinose poganskim bogovima, tj. demonima. Tako, primjerice, Tertulijan, sjevernoafrički kršćanski pisac s kraja drugog i početka trećeg stoljeća, smatra da onaj tko se je na krsnom izvoru odrekao đavla i njegovih djela, ne može sudjelovati na priredbama koje su đavolske naravi. Osim toga, ističe on, takva natjecanja potiču osobe na bijes, ljutnju, izazivaju u njima negativne osjećaje. Na istoj crti Klement Aleksandrijski veli kako su športske arene mjesta nereda i bezakonja. Jednom riječju, za kršćanske autore prvih stoljeća kršćanska vjera bila je nespojiva s onodobnim športom, koji se je prikazivao u čast poganskih bogova. Još je jedan važan razlog poticao kršćanske autore prvih stoljeća da budu protiv onodobnih športskih natjecanja. Naime, u arenama su se, u ime igre i natjecanja, znala događati ubojstva, sakaćenja i obeščašćenja ljudskih tijela, koja su za te autore, zbog Kristova utjelovljenja, postala otkupljena i sveta. Slavna je Tertulijanova izreka: "Cardo salutis caro – Tijelo je stožer spasenja!" Ovakva razmišljanja kršćanskih autora iz prvih stoljeća kršćanstva utjecala su na odnos kršćanstva prema športu i igri sve do danas.

No, kako je prvotni izvor teologije Sveto pismo, zanima nas ima li u Pismu temelja za drugačiji govor o igri i športu. Naravno da ima, i to veoma važnih odlomaka. Ne samo onih u kojima se, primjerice, sam kršćanski život uspoređuje s utrkom, tj. sa športskim natjecanjem (usp. 1 Kor 9, 24-27), nego i još važnijih; naime ima tekstova koji govore kako se i sam Bog "igra". U Knjizi Izreka uosobljena Mudrost, u kojoj su kršćanski autori prvih stoljeća prepoznavali Božju Riječ - Logos, predstavlja se ljudima na način igre: "Ja mudrost... rodih se kad još nije bilo pradubina, dok nije bilo izvora obilnih voda... bila sam kraj njega, kao graditeljica, bila u radosti, iz dana u dan, igrajući pred njim sve vrijeme: igrala sam po tlu njegove zemlje, i moja su radost djeca čovjekova" (Izr 8, 12.23-24. 30-31). Druga božanska osoba, Logos, predstavljen je kao *igrač*, a stvaranje kao njegova *igra*. Bog stvara, *igrajući se!* Bog ne stvara svijet iz neke nužnosti, nego iz preobilja bogatstva vlastita života i ljubavi koju želi podijeliti sa svojim stvorenjem. S pravom Hugo Rahner, u svome klasičnom djelu *Homo ludens (Der spielende Mensch, Einsiedeln, 1952.)*, ističe kako Božju stvarateljsku aktivnost valja shvatiti kao Božju igru. Tu biblijsku misao o Bogu *igraču* potvrđuje i teologija. Naime, ako igru shvatimo kao nešto što postoji radi sebe te što istodobno izaziva ugodu (tako igru definira Toma Akvinski) te je

primijenimo na Boga, tada doista možemo doći do zaključka kako je Bog *igrač* te da je u Bogu sve igra, i to u najuzvišenijem smislu riječi. Bog jednostavno jest. Nema nečeg višeg ili većeg čemu bi on služio. Njegova opstojnost nije služna, nije radi nečega ili nekoga. On se objavljuje kao Jahve, Onaj koji jest! Bog je samo postojanje. Božje postojanje istodobno je radosno postojanje. U otajstvu Trojstva Trojica postoje na način darivanja, komunikacije, ljubavi. Možda je upravo kategorija ljubavi prijateljstva, dakle ljubavi koja ljubi drugoga zbog njega samoga, najprikladnija za izraziti božansku trojstvenu ljubav. U Bogu se odvija vječna prijateljska igra; igra koja je radosna te izaziva zadovoljstvo i ugodu. Iz preobilja unutartrajstvenog božanskog života Božja se dobrota, u činu igre stvaranja, prelijeva izvan Boga, u stvorenja. Božja se igra od čina stvaranja pretvara u igru sa stvorenjem. Naravno, ne na način da se Bog poigrava sa stvorenjem, nego se *igra* na način da želi čovjeka kao partnera u svojoj igri. Želi čovjeka kao suigrača. *Deus ludens* želi uz sebe *homo ludens*. Kao što svaka igra ima svoja pravila tako i ta božansko-ljudska igra također ima svoja pravila koja, nažalost, čovjek igrač krši. Bog mu ipak ne daje "crveni karton", nego uzdiže ili bolje reći spušta igru na novu razinu, na razinu na kojoj čovjek doista može postati Božji suigrač. Bog postaje čovjekom kako bi na razini čovjeka igrao s čovjekom kao suigračem. No, iznova čovjek krši pravila igre te igru pretvara u dramu u kojoj strada sam Bogočovjek. Kako je Bog vjerran sebi i pravilima svoje igre, on i tu dramu preobražava u novu igru; igru koju uvijek iznova obnavlja u crkvenim liturgijskim slavljljima. Liturgijska slavlja nisu drugo doli božanska *igra* koja nema drugu svrhu doli omogućiti Božjoj djeci, suigračima Sina, milosni život pod Božjim pogledom, a to nije drugo doli pred Bogom postati i biti dijete, odričući se vlastite odraslosti, koja uvijek želi djelovati svrhovito, za neku korist (Romano Guardini, *Vom Geist der Liturgie*, Herder, Freiburg im Breisgau 1957., osobito poglavlje *Liturgie als Spiel*, 89-105).

Ako se od Boga igrača spustimo do čovjeka igrača tada se šport, igra, dakle ono neslužno i ugodno u ljudskom životu, predstavlja kao liturgija nenužnosti. Kroz igru, kroz šport slavimo vlastitu stvarnost, vlastito "biti-stvorenje". U športu, u igri, bez obzira sudjelujemo li u njemu kao igrači ili navijači, nalazimo se pred sobom samima, pred svojom stvorenošću koja u sebi nosi ograničenost, ali je istodobno svjesna svoje slobode. Šport i igru pratimo te joj se radujemo ne zato što će nas učiniti zdravijima ili bogatijima ili možda sretnijima; neće nas približiti ni Bogu ni drugima. No, to nije ni svrha športa i igre. Naravno da *igrači* vjernici mogu svojom športskom izvedbom dati slavu Bogu ili mu zahvaliti na športskim

uspjesima, ali to nije ono najdublje u športu i igri. Boga se slavi u crkvenim liturgijskim slavljinama, a na športskim "liturgijama" slavi se čovjeka i njegove uspjehe. Slobodno možemo reći kako se u športu Bog povlači unazad kako bi oslobodio prostor za čovjeka te mu omogućio da bude on sam za sebe, u svojoj stvorenosti i nenužnosti. U igri se nalazimo između Boga i ništavila. A Bog se raduje nad igrom svoje djece, jer igrom iskazuju radost postojanja, radost da i oni jesu. Na taj način šport postaje djelo koje slavi i Boga jer slavi čovjeka, a živi je čovjek slava Božja (sv. Irenej).

I zaključimo: šport volimo jer je šport prije svega i nadasve igra. Šport nema svrhe izvan sebe samoga; ne služi nečemu drugomu izvan onoga što jest i što označava. Sigurno da je sa športom povezano puno drugoga: novca, utjecaja, politike itd., a to nas i ljuti jer doživljavamo kako je šport tim "drugim" obeščašćen, zaprljan i okaljan. Iskazujući ljubav prema športu, ukoliko je igra, otkrivamo svoje djetinje lice, svoju želju za vječnom mladošću, za vječnim djetinjstvom; željeli bismo da igra nikada ne prestane. Ljubavlju prema športu intuitivno doživljavamo kako smo svi zajedno dionici jedne velike, čudesne igre koja prožima svako živo biće, čak cjelokupni svemir. Sudionici smo igre koja se zove život, a htjeli bismo da nikada ne prestane, da nikada ne dočekamo zadnji zvižduk. Uistinu, svi smo igrači na igralištu života te se igramo i kad možda ne bismo htjeli. U toj igri koja se zove život nema rezerve i zamjene; svi smo važni i nezamjenjivi, i to upravo na onoj poziciji na kojoj se nalazimo. No, važno je korektno i pošteno igrati i odigrati, jer kad se odsvira zadnji zvižduk igra ne da prestaje, nego tek zapravo počinje. Tada ćemo shvatiti da je zemaljski život bio tek više-manje naporan trening za onu vječnu *suigru* između nas i Stvoritelja, a zbog koje nas je božanski Igrač i Trener poslao na igralište života.

Gospodin Isus nas upozorava da ako ne postanemo kao djeca, nećemo ući u kraljevstvo Božje. Ljubavlju prema športu, prema igri u nama se budi ono djetinje, ono nešto duboko za što smo vjerovali da je nepovratno izgubljeno, a i mi s njime. Šport uvijek iznova otkriva i vraća ono izgubljeno ili, bolje reći, duboko zapretano u nama; raspiruje vatru zapretanu ispod nanosa pepela proteklih događaja i umrlih osjećaja; budi zatrpane izvore te na površinu, u osjećaje, u srce, u riječi, u krik, vapaj i molitvu donosi nekad potok, nekad rijeku. Kroz ljubav prema igri opet iznova, makar nakratko - toliko kratko koliko traje utakmica - postajemo djeca. A postati dijete znači biti na putu u kraljevstvo Božje, u vječnu *suigru* s božanskim Igračem.

Mladen Parlov